

Adalékok a kereskedelmi törvény revisiójához.

Irta: dr. Fleischmann Sándor, budapesti ügyvéd.

Kereskedelmi törvényünk 314. §-a a német törvényből hiányzik. Szükség a szakaszra egyáltalán nem volt, mert egészen magától értetődő szabályt tartalmaz. Kétségtelen ugyanis, hogy az ajánlattevő, ha az ajánlat tételekor kijelenti, hogy ajánlatával egy bizonyos ideig szóban áll, tehát reá nézve kötelező, ahhoz a kitűzött határidőig kötve marad. Másrészről pedig, ha a törvény azt mondja: „az ajánlattevő a kitűzött idő eltelte előtt vissza nem léphet“ ezen felfogásnak is helyt ad, hogy az ajánlattevő a kitűzött határidő után is nyilatkozni köteles arról, hogy visszalép-e ajánlatától, vagy sem, és ha ezt nem teszi, a kitűzött határidő után beérkező elfogadási nyilatkozat őt kötelezi. Helyesen úgy volna tehát e szakasz végső mondata szövegezendő: „az ajánlattevő a kikötött ideig ajánlatához kötve marad“.

Megerősíti ezen felfogásomat a jelen szakasz második bekezdése, ahol a törvény a jelenlevők között tett ajánlatra nézve már határozottan azt rendeli, hogy az „hatályát veszti, ha annak elfogadása iránt azonnal nem történik nyilatkozat“, mert ebből az első bekezdésre nézve a contrario az következne, hogy a távollevők között tett ajánlat *nem* veszti el ipso facto hatályát a kitűzött határidő elteltével, hanem ehhez az ajánlattevő külön nyilatkozata szükségeltetik.

Én tehát az első bekezdést egészen elhagynám, a második bekezdést pedig így szövegezném: „Ha valamely kereskedelmi ügylet megkötésére *személyesen* jelenlevők között tételik ajánlat, annak elfogadása iránt — hacsak erre bizonyos határidő a felek részéről ki nem kötött — azonnal kell nyilatkozni, mert különben az ajánlattevő ajánlatához többé kötve nincsen.

A 317. § szintén hiányzik a német kereskedelmi törvényből. Köszönet nincs is benne. Az értekezleti jegyző-

könyvek a szakasz történetére nézve a következőket tartalmazták: „Ezen cikk rendelkezésére nézve azon megjegyzés történt, hogy az ajánlat csak addig vonható vissza, míg a másik fél tudomására nem jutott. Ha pedig ez megtörtént és a másik fél az ajánlatot elfogadta, a szerződés teljessé vált, az ajánlat többé vissza nem vonható. Nincs tehát annak értelme, hogy az ajánlatnak ily esetben való visszavonásáról valamely rendelkezés tétessék. Másképp áll a dolog az elfogadás tekintetében, melyre nézve helyes a cikknek azon intézkedése, hogy az többé vissza nem vonható, ha a *másik fél a teljesítés megkezdése által az elfogadás iránt nyilatkozott* . . .” Valóban nehéz az értekezlet idézett megjegyzéséből kiokoskodni, vajjon mire vonatkozik és mit rendel ezen szakasz. Ajánlat és elfogadás által, ha ez a feleknek kellő időben tudomására jutott, az ügylet létrejött, a szerződés perfektté vált. A törvény azon esetről rendelkezik, midőn az ügyletnek a felek szándéka szerint azonnal kell teljesíttetnie. „Ha mind a két fél szándékát az ügylet megkötése tekintetében kellő időben és módon kifejezte, létrejött a kétoldalu szerződés és a kétoldalu szerződéstől egyoldaluan visszalépni a magánjog elvei szerint nem lehet, így hát az elfogadás visszavonásának helye egyáltalán nem lehet. Az értekezlet idézett szavaiból azonban kitérünk, hogy a törvény azon esetről akar provideálni, midőn az ajánlat elfogadása iránt az elfogadó fél a teljesítés megkezdése által nyilatkozik, oly esetről akarván gondoskodni, midőn a felek nem várnak elfogadási nyilatkozatot, hanem megállapodásszerűen *azonnali teljesítést*. Megfordítva áll tehát a dolog, azaz úgy, hogy ha az ajánlattevő ajánlatában kijelentette, hogy csak azonnali teljesítés esetében hajlandó az ügyletet megkötni: a másik fél erre csakis a teljesítés megkezdésével nyilatkozhatik vagy el nem fogadással. Ha a teljesítést megkezdette, az ajánlat elfogadottnak tekintendő és ezen elfogadástól többé visszalépnie nem lehet. Amit a 317. § azonban tényleg mond, annak alig van ratiója — de különben is bennefoglaltatik a 315. és 316. §§-okban. Vagy kifejezést kellene tehát adni az értekezlet idézett intencióinak, vagy jobban a szakaszt egészen törölni.

A 318. § eldönti azon kérdést, vajjon az ügylet akkor jött-e létre, midőn az elfogadás ajánlattevő tudomására jutott, vagy pedig azon időpontban-e, melyben az elfogadási nyilatkozat elküldetett vagy elküldés végett feladatott. A törvény az utóbbi döntés mellett optált. Sokkal fontosabb azonban a szerződés létrejöttének *helye*, amely mérvadó lehet a szerződésből származó jogviszonyokra. A kérdés különben actualitással is bír perjogunk szempontjából. A tőzsdebiróság illetékessége gyakran függ azon körülménytől, vajjon az ügylet a tőzsdén kötött-e vagy sem. Már most pl. az egyik fél ajánlatot tesz valamely külföldi cég itteni tőzsdei képviselőjének a budapesti tőzsde helyiségeiben; a képviselő azt válaszolja, hogy majd sürgönyöz a cégnek. Az ajánlattevő eltávozik, a külföldi cég azt sürgönyözi, hogy „igen“. Kérdés, vajjon a tőzsdén, vajjon Budapesten jött-e létre az ügylet és a tőzsdebiróság illetékes-e az ezen ügyletből származó perekben való ítélkezésre vagy sem?

De egyáltalán fontos az ügylet megkötésének *helye* különösen az illetékes bíróság megállapításának szempontjából. Ott jött-e létre, ahol az ajánlat tétetett vagy elküldés végett feladatott. Nézetem szerint, miután az ajánlat az ügylet tulajdonképeni dirigens eleme, a törvénybe fel volna veendő, hogy „az ügyletek ott tekintendők létrejöttnek, ahol az ajánlat tétetett“.

A 320. §-hoz azon megjegyzésem van, hogy a szakasz ezen szavai „vagy ez irányban megbízások teljesítésére ajánlkozott“ nagyon tág. A kereskedő csak oly megbízások teljesítésére fog rendszerint ajánlkozni, melyek üzlete körébe esnek és így igen nagy terheket ró a szakasz ezen rendelkezése a kereskedőre, akit hallgatás esetén válogatás nélkül *mindennemű* megbízások teljesítésére kötelez. Bár ez a kereskedelmi forgalom természetéből következik és ellenkeznék is a Treue und Glaube fogalmával, mégis megeshetnék, hogy az üzleti összeköttetésben álló kereskedők egyike megbizza a másikat, hogy felesége számára selyemruhát vegyen. A német törvény ennek elejét veszi, (323. §) amennyiben a szakaszt úgy formulázza „Zur Ausrichtung solcher Aufträge erboten hat“ és a két esetet t. i. az üzleti összeköttetést és a megbízások

teljesítésére való ajánlkozást egybekapcsolja ilyformán: „Ha azon kereskedő, kinek megbízás adatik, a megbízás adójával üzleti összeköttetésben áll, vagy vele szemben *ilyen megbízások* teljesítésére ajánlkozott . . .“

Fontos a közforgalomban még azon kérdés is, vajjon a 320. § rendelkezései akkor is kötelezik-e a kereskedőt, ha nem kereskedőtől jő a megbízás különösen azon esetben, ha az illető nem kereskedő rendesen a kereskedőnél vásárol és így vele üzleti összeköttetésben áll. Nincs ok arra, miért korlátozzák ezen szakasz beneficiumait éppen kereskedőkre egymás között.

*

A 322. § fölötté hézagos. A kereskedelmi ügylettel összeköttetésben lehetnek olyan ténykedések is, melyek ugyan a kereskedelmi ügyletből folynak, de mégsem vonhatók a tulajdonképeni teljesítés fogalma alá. Hol kell pl. a rendelkezésre bocsajtásnak történnie? Mi történjék akkor, ha abban levő (rollend, schwimmend) árukról van szó? Természetes, hogy itt az ügylet természete lesz irányadó, de teljesen a szerint eligazodni alig lesz lehetőség. Ezen kérdésekre különben rátérünk törvény illető szakaszainál.

A 334. § éppen a legfontosabb rendelkezést nem tartalmazza; nem állítja fel ugyanis a lejárat napra vonatkozó általános szabályt, hogy a lejárat nap *rendesen* minő befolyással bír a felek jogviszonyaira. Véleményem szerint a szakasznak így kellene hangzani: „Minden olyan esetben, melyben lejárat nap van megállapítva, ez mindkét fél javára tekintetik megállapítottnak, hacsak az a felek megállapodásából vagy az ügylet természetéből világosan az ellenkező nem következik.

A 335. § egy általános érvényű jogszabályt kevés világossággal fejez ki. Ha már tekintettel a kodifikált magánjog hiányára a kétoldalu szerződésről akart intézkedni, ki kellett volna azt egészíteni azon sokkal fontosabb elvvel, hogy azon fél, mely a maga részéről a szerződést teljesíti, a másik féltől teljesítést és kártérítést

követelhet, vagy a szerződéstől visszaléphet — úgy mint azt különösen a vételnél tette, ahol erre még rátérünk.

*

Kereskedelmi törvényünk 336. §-ában, eltérőleg a német kereskedelmi törvénytől, jónak látta megállapítani a vételi ügylet constitutiv elemeit, kimondván, hogy a vétel létrejöttnek tekintetik, ha a felek a vétel tárgyára és az árra nézve megegyeztek.

Nem lehet félreismeri a törvényhozó jó intentióit, ő érezte, hogy azon körülmény, ill. azon kérdés eldöntése, vajjon a vétel körüli alkudozások eredményezték-e a vétel létrejöttét, a kereskedelmi forgalomban egyike a legfontosabb momentumoknak és fixirozni kívánta az alkudozások azon stadiumát, melyben azt lehet mondani, hogy a vétel létrejött. De már azon kérdésre, vajjon a helyes utat választotta-e a törvényhozó ezen intenciónak megvalósítására, határozott nemmel kell válaszolnunk, mert a 336. § első bekezdése ahelyett, hogy a kereskedelmi forgalom szempontjából utmutatást engedne a szóban forgó fontos kérdésre nézve, így mereven oda állítva csak zavaroakat okozhat, miután a vételre vonatkozó általános határozatokkal e rendelkezés nincs kiegészítve, és ha a törvényhozónak sejtelve lett volna azon messzemenő consequentiákról, melyek ezen pár szóhoz füződni fognak, úgy azokat kétségtelenül elhagyta volna.

A törvény idézett rendelkezésének alapul szolgált a code civil 1583. §-a: Elle (la vente) est parfaite outre les porties et la propriété est acquise de droit à l'acheleur à l'égard du vendeur dès qu'on est convoun de la chose et du prix . . .“ De a code civil itt a fősulyt arra akarta fektetni, mikor megy át a tulajdon a vevőre és inkább azt mondja, hogy ha a felek a vétel tárgyára is arra nézve megegyeztek és a vétel perfektté vált, a tulajdon a vevőre megy át azon időben, midőn a vétel tárgyára és árára nézve megegyeztek.

Követte továbbá a törvényhozó a zürichi polg. törvénykönyvet, melynek 1284. §-a így szól: „Der Kaufvertrag ist abgeschlossen. wenn beide Parteien sowohl

über den Kaufgegenstand, als über den Preis einige geworden sind.“

Eltételezve attól, hogy a két törvénykönyv a polgári jog szempontjából szabályozta a vételi szerződést, azonkívül rendszeresen tárgyalják az arra vonatkozó rendelkezéseket, mi kereskedelmi törvényünkben nem történik. Innen van, hogy pl. Apáthy, aki a törvényhez olyan közeli rokonságban áll, kénytelen munkájában, amidőn a vételről tárgyal, (623. old.) a törvényből azt magyarázni ki: „az (a vétel) a kereskedelmi törvény szerint érvényesen megkötöttek tekintetik, ha a felek egyrészről a vétel tárgyára és annak árára, másrészről az egyes módzatokra nézve megegyeznek.“

Nem tévedek tán, ha azt állítom, hogy a törvényhozó azt akarta a 336. § első bekezdésével törvénybe iktatni, miszerint a nélkül, hogy a felek a vétel tárgyára és árára nézve megegyeztek volna vételi ügylet létre nem jöhet. De ez meg oly természetes, hogy a gyakorlat nem is akarta feltételezni, hogy a törvényhozó ezen szabályt akarta volna a törvénybe fölvenni és inkább azon értelmet tulajdonította ezen első bekezdésnek „hogy eltekintve minden mellékkörülménytől, szállítási és fizetési időtől stb. a vételi ügylet létrejött, mihelyt a felek a vétel tárgyára és árára nézve megegyeztek. De hátha a felek a szállítási és fizetési időre a szállítás és a fizetés módjára megegyezésre jutni nem tudnak?! Ismerek oly ítéletet, mely — nem tehetek róla — a törvény szavai szerint helyesen azt mondotta: hogy a felek a vétel tárgyára és árára nézve megegyezvén, a vétel megkötöttek tekintetik és a felek hiányzó akaratát a bíró van hivatva ítéletileg pótolni.

Ezen bekezdésre hiszem azon megfontolás adott okot, hogy daczára annak, hogy a felek az ügylet mellékkörülményeire meg nem egyeztek a vétel érvényességét ezen körülmény nem alterálja, ha a vételi szerződés tényleg teljesítettik, a mint ezt a német Reichsoberhandelsgericht kimondotta. De kimondotta ezen bíróság azt is „hat sich die den Vertrags-Abschluss vorarbeitende Verhandlung zugleich auf Normirung der Zeit und Modalität der Zahlung erstreckt. Es ist jedoch eine Einigung in dieser Beziehung herbeigeführt worden, so wird allerdings

der Regel nach der Mangel allseitigen Einverständnisses über die in den Bereich der Verhandlung gezogenen Verhältnisse den Abschluss des ganzen Geschäftes vereiteln.“

Az itt elbírált kérdést akarta törvényünk is szabályozni, azonban a tulságos rövidségen, mely kereskedelmi törvényünknek egyik sarkalatos hibája, hajótörést szenvedett a törvényhozó intentiója. Legalább annyit kellett volna mondani, hogy „kétség esetében“ vagy „amennyiben a felek az ügylet egyéb módozatairól nem intézkedtek, a vétel megkötöttnek tekintetik“ stb. Pedig hát a törvény maga is tisztában van az idő, a szállítás, a határnap fontos voltával, a midőn a fix ügyletről különösen intézkedik. És csakugyan a szállítási idő az áruk forgalomba helyezésével foglalkozó kereskedelem szempontjából, oly fontos lehet, hogy az árut, ha kellő időben nem szállítatják, vevőre nézve alig bír értékkel, míg másrészt bizonyos áruknál pl. búzánál rövid időközben néha 8—10 százalék árkülönbözet mutatkozik. Azt fogják erre mondani, hogy perelje hát a vevő az elkésett szállításból eredett kárát. De hiszen a vétel létrejött ugyan azonban szerződő felek és az áru szállításának idejére megegyezni nem tudtak, eladó tehát késedelembe nem is juthatott. Mi alapon legyen tehát eladó kártérítésre kötelezhető, megengedem sok komoly rodomontádenak fogja ezen megjegyzéseket mondani, de én szolgálhatok sok ivre terjedő periratokkal, melyekben a szóban forgó első bekezdés volt azon lidércztűz, mely az ügyvédeket labirinthusba csalta, melyben azután eltévedt a bíróság is.

Ne illesse vád egyiket se, másikat se. Komoly jogász egyszerűen figyelmen kívül fogja hagyni a törvény idézett rendelkezését és általános jogelvek alapján fogja elbírálni azon kérdést, mikor tekintendő valamely vételi ügylet létrejöttnek és mikor nem.

De akkor meg minek a törvénynek ezen jogbiztonságot komolyan veszélyeztető rendelkezése? Ez pedig kiegészítőnek olyképen, hogy „ha a felek a vételtárgyra, az árra és egyéb mellékkörülményekre nézve megegyeztek“ megnyugodhatnánk a törvény rendelkezésében, de akkor meg kinek mondja meg a törvény épen a vételnél ezt, hiszen minden kereskedelmi ügylet létrejött, ha a

felek a constitutív elemek kérdései tekintetében megegyezésre jutottak.

Én tehát a 336. § első bekezdésének törlését ajánlanám, mert az abban foglalt rendelkezés egyrészt felesleges, másrészt hézagos.

Nem hallgathatom el, hogy némi aggodalom fogott el, midőn e sorokat irtam, az iránt nem tévedek-e. Legnagyobb magyar kommentárunk: Dr. Neumann Árminében a szóban forgó kérdésre nézve, egy árva megjegyzést sem találtam és az egész első bekezdéssel röviden végez, úgy, hogy csakugyan azt kellett gondolnom, hogy az másoknak tán elég világos és ahhoz megjegyzés sem fűzhető, míg másrészt ugyanazon magyarázó a második bekezdéssel, mely a német törvény megfelelő szakaszának második bekezdésével azonos, 6 oldalon keresztül foglalkozik, pedig abban viszonyítva az első bekezdéshez bizony csak másodrangú kérdésről van szó.

A 337. §, mely a német törvény 338. §-ának nem épen szerencsés fordítása, azon rendelkezést tartalmazza, hogy a vételre vonatkozó határozatok azon kereskedelmi ügyletre is alkalmazást nyernek, melyek bizonyos mennyiségű helyettesítő dolognak meghatározott árért szállítása iránt köttetnek. Eltekintve attól, hogy a „bizonyos mennyiségű, helytelenül adja vissza a német „eine Qualität“ kifejezést, mely tehát azon hiedelmet kelthetné, hogy a szállítandó áruk mennyiségének is az ügylet megkötésénél pontosan meg kellene határozva lennie, hogy tehát a szállítási ügylet nem szólhatna az idei buzatermésre egész általánosságban vagy valamely gyár összes gyártmányaira, ezen szakaszt egészen törlendőnek tartom.

Nálunk ugyanis ezen szakasznak nincs semmi értelme. A német törvénybe is csupán a porosz Landrecht-re való tekintettel vétetett fel, mely a szállítási ügyletről rendelkezvén, csupán a szállítás megtörténte után mondja a szerződő felek közötti viszonyt olyannak, mint az eladó és vevő közötti. De sem reánk, sem a többi német államra nézve ezen szakasz értékkel nem bír, mert a két ügylet (vétel és szállítás) között a határvonalat megvonni nem is lehet és mindkettőnek jogi természete is ugyanaz.

De tán a következetesség kedvéért kívánta a tör-

vényhozó és pedig a törvény 258. § 2. pontjára való tekintettel e szakaszt megtartani. Ámde a 258. § 2. pontja nem szól „helyettesíthető” dolgokról. És csakugyan alig lehetne indokolni ezen megszorítást. Az, hogy nem helyettesíthető dolgok szállításánál a locatio conductio operis gondolata nagyon közel fekszik, nem lehet mérvadó, hiszen a szállítás — vétel — csupán a kész árura vonatkozik.

És különösen arra való tekintettel, hogy majdnem teljes egyetértéssel elismerik a gyakorlat és tudomány emberei, hogy a vételi és szállítási ügylet között különbség nincsen, a jelen szakasz törlését ajánlom, ha azonban a 258. § 2. pontja kedvéért meg akarjuk tartani, akkor így volna szövegezendő: „A vételre vonatkozó határozatok azon ügyletekre is alkalmazást nyernek, melyekről a 258. § 2. pontja szól.”

(Folytatása következik.)